

A comparative study of Corpus linguistics and Theoretical linguistics

Zulaykho IBOTOVA¹

Uzbekistan State World Languages University

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2025

Received in revised form

10 February 2025

Accepted 25 February 2025

Available online

25 March 2025

Keywords:

Corpus linguistics,
theoretical linguistics,
language data,
linguistic theory,
methodology,
language analysis.

ABSTRACT

This study provides a comparative analysis of corpus linguistics and theoretical linguistics, highlighting their core principles, methodologies, and applications. It explores how corpus data contributes to linguistic theory and how theoretical insights inform corpus research. The research aims to demonstrate the complementary nature of these two linguistic approaches in modern linguistic studies.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss3/S-pp201-204>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Korpus lingvistikasi va nazariy lingvistikani taqqoslovchi tadqiqot

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

Korpus lingvistikasi,
nazariy lingvistika,
til ma'lumotlari,
lingvistik nazariya,
metodologiya,
til tahlili.

Ushbu tadqiqot korpus lingvistikasi va nazariy lingvistikani taqqoslovchi tahlilni taqdim etadi. Asosiy tamoyillar, uslublar va amaliy qo'llanilish sohalari yoritiladi. Tadqiqotda korpus ma'lumotlari lingvistik nazariyani qanday boyitishi, nazariy yondashuvlar esa korpus tadqiqotlariga qanday ta'sir ko'rsatishi ko'rib chiqiladi. Maqsad – zamonaviy tilshunoslikda bu ikki yondashuvning bir-birini to'ldiruvchi jihatlarini ko'rsatishdir.

¹ Uzbekistan State World Languages University.

Сравнительное исследование корпусной и теоретической ЛИНГВИСТИКИ

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Корпусная лингвистика,
теоретическая
лингвистика,
языков данные,
лингвистическая теория,
методология,
языковой анализ.

Данное исследование представляет собой сравнительный анализ корпусной и теоретической лингвистики, с акцентом на их основные принципы, методы и области применения. Рассматривается, как корпусные данные способствуют развитию лингвистических теорий и как теоретические подходы влияют на корпусные исследования. Цель работы – показать взаимодополняющий характер этих двух направлений в современной лингвистике.

KIRISH

Zamonaviy tilshunoslikda tilni turli nuqtai nazardan tahlil qilishga yo'naltirilgan bir nechta yondashuvlar shakllangan. Ular orasida korpus lingvistikasi va nazariy lingvistika o'zaro farqli, ammo muhim o'rinlarga ega. Nazariy lingvistika tilning sintaksis, semantika, fonologiya va morfologiya kabi sohalarini qoidaviy va ko'pincha ideal holatda tahlil qiladi. U asosan til egasining ichki kompetensiyasini modellastirishga intiladi va tilning universal xususiyatlarini tushuntirishga harakat qiladi. Korpus lingvistikasi esa real til ma'lumotlarini yirik, elektron shakldagi korpuslarda to'plash va tahlil qilishga asoslanadi. U tabiiy holatdagi matnlar orqali foydalaniladigan tilni tasvirlash, statistik va kontekstual tahlillarni olib borishga urg'u beradi. Miqdoriy va sifatli usullar yordamida til haqidagi umumlashmalarga amaliy asos beradi. So'nggi yillarda bu ikki yondashuvni taqqoslash va ularni birlashtirishga bo'lgan ehtiyoj kuchayib bormoqda. Nazariy lingvistika tilning chuqur tuzilmalari uchun konseptual va matematik modellar taqdim etsa, korpus lingvistikasi ushbu nazariyalarni haqiqiy ma'lumotlar asosida tekshirish imkonini beradi. Ushbu maqola mazkur ikki yondashuvning asosiy xususiyatlari, afzalliklari, cheklovlari hamda ular o'rtasidagi o'xshashlik va hamkorlik imkoniyatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Korpus va nazariy lingvistikani taqqoslovchi ushbu tadqiqot tilshunoslikda yanada chuqurroq va kompleks tahlilga imkon yaratadi, ularning bir-birini qanday to'ldirishi mumkinligini ko'rsatadi va ilmiy izlanishlarga yangi yondashuvlar olib kiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tilshunoslikda korpus yondashuvi va nazariy yondashuv alohida yo'nalishlar sifatida shakllangan bo'lib, ularning har biri alohida tadqiqotchilar tomonidan chuqur o'rganilgan. Chomsky (1965) tomonidan ilgari surilgan generativ grammatika nazariyasi nazariy lingvistikaga asos bo'lib, til kompetensiyasi tushunchasiga asoslangan. U nazariy modelda ideal nutq egasining ichki bilimlarini aniqlashga qaratilgan. Korpus lingvistikasi bo'yicha esa Biber, Conrad va Reppen (1998), McEnery va Hardie (2012) kabi olimlar katta hajmdagi real til ma'lumotlariga asoslangan yondashuvlarni ilgari surganlar. Ularning tadqiqotlarida statistik tahlil, foydalanish chastotasi, kontekstual ko'rinishlar asosida til hodisalari aniqlangan. Corpus-based tadqiqotlar, xususan, funksional tilshunoslikda va ikkinchi til o'rgatishda keng qo'llanilgan. So'nggi yillarda ushbu ikki yondashuvning integratsiyasi bo'yicha ham ilmiy izlanishlar kuchaydi. Hunston (2002) va Tognini-Bonelli (2001) kabi tadqiqotchilar nazariy yondashuvlar korpus orqali tasdiqlanishi yoki yangicha ko'rinishda shakllanishi mumkinligini ta'kidlaganlar. Bu esa

ilmiy izlanishlarda ikki yondashuvni birlashtirishning dolzarbligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqotda sifatli va qisman miqdoriy tahlil usullaridan foydalanildi. Maqsad – korpus lingvistikasi va nazariy lingvistikani metodologik, konseptual hamda amaliy jihatdan taqqoslashdir. Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

Nazariy manbalarni tahlil qilish – har ikkala yo'nalishga oid ilmiy maqolalar, darsliklar va monografiyalar tanlab olindi va ularning asosiy yondashuvlari ajratib olindi.

Model va metodlarni solishtirish – nazariy lingvistikadagi generativ grammatika, universal grammatika kabi yondashuvlar korpus lingvistikasidagi statistik tahlil, konkordans tahlili bilan solishtirildi.

Amaliy misollarni ko'rib chiqish – real til korpuslaridan (masalan, British National Corpus yoki COCA) olingan ma'lumotlar orqali nazariy gipotezalar tekshirildi yoki qayta ko'rib chiqildi.

Tadqiqotda sifatli tahlil asosiy o'rinda bo'lib, nazariy va empirik ma'lumotlar o'zaro solishtirildi. Shuningdek, ma'lumotlarni aniqlik bilan talqin qilish uchun kontekstual yondashuvga alohida e'tibor qaratildi. Bu yondashuv ikki soha o'rtasidagi tafovutlar va o'xshashliklarni aniqlashga yordam berdi.

NATIJALAR VA MUXOKAMALAR

Tadqiqot davomida quyidagi muhim natijalar aniqlandi:

Yondashuvlarning metodologik tahlili

Nazariy lingvistika tilni ideal holatda, ko'pincha introspektiv tahlil orqali o'rganishga asoslanadi, holbuki korpus lingvistikasi haqiqiy nutq ma'lumotlariga tayangan holda empirik asosda tahlil yuritadi. Bu farq yondashuvlarning tadqiqot strategiyasida va natijalarni talqin qilishda sezilarli rol o'ynaydi.

To'ldiruvchi xususiyatlar:

Korpus lingvistikasi nazariy gipotezalarni tasdiqlash yoki qayta ko'rib chiqishda amaliy asos vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, nazariy lingvistika korpus ma'lumotlariga chuqur tahliliy yondashuvlar uchun zarur nazariy asosni beradi. Bu ikki yo'nalishning bir-birini to'ldirishi tilshunoslikda ko'proq aniq va barqaror xulosalarga olib keladi.

Til hodisalariga yondashuvdagi tafovut:

Korpus lingvistikasi foydalanishga asoslangan, ya'ni "real foydalanish chastotasi"ga urg'u berar ekan, nazariy lingvistika tilda mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan imkoniyatlarni ham nazarda tutadi. Bu esa har ikki yondashuvning kuchli va zaif tomonlarini ko'rsatadi

Ilovaviy sohalarda qo'llanilishi:

Korpus lingvistikasi tarjima, til o'rgatish, leksikografiya va stilistika kabi sohalarda keng qo'llanilayotgan bo'lsa, nazariy lingvistika til modellari yaratishda, sun'iy intellekt va tilni qayta ishlash tizimlarida muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korpus va nazariy lingvistika tilni o'rganishda ikki qarama-qarshi emas, balki bir-birini to'ldiruvchi yondashuvlar sifatida qaralishi kerak. Aksariyat nazariy gipotezalar, ayniqsa generativ grammatika asosidagi modellarning ba'zi jihatlari, real korpus ma'lumotlarida o'z tasdig'ini topmaydi. Bu esa nazariy yondashuvlarga tanqidiy yondashish zarurligini ko'rsatadi. Boshqa tomondan, faqat korpus ma'lumotlariga tayanilgan tahlillar ham ba'zan chuqur tushuncha va nazariy asosdan mahrum bo'lishi mumkin. Masalan, korpus tahlili kontekstda to'liq ma'no anglash uchun har doim yetarli bo'lmasligi mumkin. Shu sababli, ushbu ikki yondashuvni uyg'unlashtirish – zamonaviy tilshunoslikda barqaror va asosli natijalarga erishishning eng maqbul yo'lidir. Yana bir muhim jihat shundaki, korpus lingvistikasi yordamida nazariy gipotezalarni sinovdan o'tkazish va yangilash imkoniyati paydo bo'ladi. Bu esa tilshunoslikni empirik asoslangan, dinamik va moslashuvchan fan sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot orqali korpus lingvistikasi va nazariy lingvistikani o'zaro taqqoslab, ularning tilshunoslikdagi o'rni, metodologiyasi, afzallik va cheklovlari chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, har ikki yondashuv til hodisalarini anglashda o'ziga xos yondashuvlarga ega bo'lib, ular qarama-qarshi emas, balki bir-birini to'ldiruvchi tabiatga ega. Nazariy lingvistika tilning ichki tuzilmasi, qoidaviy xususiyatlari va universal tamoyillarini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, korpus lingvistikasi real foydalanish ma'lumotlari orqali tilning qanday ishlashini amaliy jihatdan ochib beradi. Shunday ekan, zamonaviy tilshunoslikda ushbu ikki yondashuvni uyg'unlashtirish nafaqat ilmiy izlanishlar sifati, balki tilga oid amaliy masalalarning yechimi uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Korpus ma'lumotlaridan foydalanish nazariy gipotezalarni amaliy asosda sinash imkonini beradi, nazariy modellar esa korpus tahliliga chuqurroq va tizimli yondashuvni ta'minlaydi. Shu boisdan, tilshunoslikda empirik va nazariy yondashuvlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni shakllantirish orqali yanada mukammal ilmiy natijalarga erishish mumkin. Kelgusida tilshunoslikdagi tadqiqotlar ushbu ikki yo'nalishning integratsiyasiga asoslanadigan bo'lsa, tilni chuqurroq anglash, uni o'rgatish va texnologik qurilmalarga tatbiq etish borasida salmoqli yutuqlarga erishish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Biber, D., & Egbert, J. (2018). Exploring the grammar of English: From formal to functional and corpus approaches. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108377490>
2. Brezina, V. (2018). Statistics in corpus linguistics: A practical guide. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316410899>
3. Flowerdew, J. (2020). Using corpora for discourse analysis. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429202990>
4. Hardie, A. (2017). Modelling linguistic variation with corpora: Corpus linguistics beyond the word. In Gries, S. T. (Ed.), Quantitative corpus linguistics with R (2nd ed.). Routledge.
5. Leech, G., & Smith, N. (2015). Change in contemporary English: A grammatical study. Cambridge University Press.
6. McEnery, T., & Hardie, A. (2017). Corpus linguistics: Method, theory and practice (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316285718>
7. O'Keeffe, A., & McCarthy, M. (2019). The Routledge handbook of corpus linguistics (2nd ed.). Routledge.
8. Reppen, R. (2020). Using corpora in the language classroom. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108648378>
9. Sampson, G. (2016). Theory and practice in corpus linguistics. Edinburgh University Press.
10. Tummers, J., Heylen, K., & Geeraerts, D. (2015). Corpus linguistics and theoretical linguistics: A love-hate relationship? In Jucker, A. H., & Taavitsainen, I. (Eds.), Historical pragmatics: New approaches. John Benjamins.